

Jacek Knopek

"Początki i lokacje miast na Pomorzu Sławięńsko-Słupskim do połowy XIV wieku", Barbara Popielas-Szultka, Słupsk 1990 : [recenzja]

Słupskie Studia Historyczne 4, 213-215

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Barbara Popielas-Szultka,
*Początki i lokacje miast na
Pomorzu Sławięńsko-Słupskim
do połowy XIV wieku, Słupsk
1990, s. 209***

Początki i lokacje miast polskich należą do najciekawszych zagadnień literatury historycznej. Już w latach II Rzeczypospolitej powstało wiele publikacji poświęconych tym zagadnieniom, a do fundamentalnych dzieł zaliczyć można pracę Jana Ptaśnika¹. W nowszej literaturze natomiast problemy wczesnośredniowiecznych miast polskich poruszali między innymi J.Topolski, M.Bogucka, T.Roslanowski, H.Samsonowicz².

Oprócz badań obejmujących cały kraj były również prowadzone badania historyczne poszczególnych regionów. Do takich prac należy właśnie pozycja Barbary Popielas-Szultki. Książka ta została wydana przez Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku.

Autorka podjęła temat niezwykle trudny, gdyż poruszany od połowy XIX w. przez historyków niemieckich, a później i polskich. W takim przypadku Autorka musiała zapoznać się z badaniami innych historyków oraz przedstawić własne poglądy. Do opracowania tej pozycji zebrano obszerną literaturę, źródła publikowane, jak "Pommersches Urkundenbuch" i "Pommerellisches Urkundenbuch" oraz źródła nie publikowane, znajdujące się głównie w Archiwum Książąt Pomorskich w Szczecinie, których wykaz znajduje się w końcowej części książki (s. 174-192). Przyczynia się to do pełniejszego przedstawienia zagadnień, a książkę czyni bardziej wartościową.

Już na początku (s. 3) Autorka napisała, iż praca ta ma za zadanie: "naświetlenie etapów kształtowania się miast, tzn. ośrodków przedlokacyjnych, okoliczności powstania gmin kupców i ich funkcji oraz powstania miast lokacyjnych". Cezurą końcową jest moment ukształtowania się organów samorządowych w omawianych miastach, co zdanem Autorki odbyło się w pierwszej połowie XIV w.

Prezentowana praca składa się z dwóch rozdziałów. Pierwszy, o charakterze wprowadzającym, omawia środowisko geograficzne (s. 3), wczesne osadnictwo słowiańskie i kolonizację niemiecką (s. 15) oraz przedstawia w skrócie burzliwe dzieje księstwa Sławięńsko-Słupskiego (s. 6)³. Rozdział drugi odtwarza proces lokacji miast Pomorza Sławięńsko-Słupskiego oraz w przypadku Słupska jego relokację.

Charakterystyka poszczególnych miejscowości omawiana jest w kolejności chronologicznej, w jakiej dokonywały się lokacje Słupska, Sławna, Darłowa, Polanowa i Sianowa.

Słupsk zawdzięcza swą lokację księciu gdańskiemu, Świętopelkowi II, który w drugiej połowie sierpnia 1265 r. lokował tutejszą gminę niemiecką na prawie lubeckim. Po opanowaniu ziemi słupskiej przez margrabiów brandenburskich nastąpiła jego relokacja 9 września 1310 r.

Sławno lokowano na prawie lubeckim około 1311 r. przy współudziale Jana Święcy, właściciela Nowego Sławna i jego brata Piotra, głównego sternika polityki miejskiej Święców na ziemi sławięńskiej.

Pierwsza lokacja Darłowa odbyła się po zajęciu ziemi sławięńskiej przez księcia rugijskiego, Wisława II, na początku 1270 r. Jednakże w ostatniej ćwierci XIII w. Darłowo zostało zniszczone. Ponownej lokacji miasta na prawie lubeckim podjął się możny ród Święców w osobie Wawrzyńca Święcy w 1312 r.

Lokacji Polanowa dokonano około 1315 r. dzięki staraniom Piotra Święcy. Sianów na prawie lubeckim lokował Piotr III Święca około 1343 r. przed objęciem tego terytorium przez biskupów kamieńskich.

Na końcu książki znajduje się 19 rysunków, które mogą pomóc w studjowaniu tej lektury. Są wśród nich plany miast lokacyjnych, pieczęcie niektórych z nich i teksty dokumentów lokacyjnych. Rys. 8 (s. 201) przedstawia mapę Pomorza Sławięńsko-Słupskiego z lokacjami poszczególnych miast. Przy każdej miejscowości podana jest data lokacji historycznie udokumentowana bądź przybliżona. Najbardziej hipotetyczna jest data lokacji Polanowa (ok. 1315 r.), jednak poprawna dedukcja Autorki czyni ją prawie pewną.

Poza Słupskiem pozostałe lokacje obejmowały zachodnią część omawianego terytorium. Powstające miasta zawdzięczały swoją lokację w znacznym stopniu rodowi Święców, który w latach 1306-1307 uzyskał znaczne przywileje w tej części Pomorza. Poza nim decydu-

jące znaczenie miały jeszcze warunki geograficzne i obronne. Trudno odpowiedzieć czy jakąś rolę w procesie lokacji miast odegrały zakony ze Słupska, Sławna i Darłowa.

Tytuł pracy wymaga, żeby została określona ścisła definicja miasta, która może być podstawą teorii całkowitej czy tylko cząstkowej lokacji⁴. Takiej definicji jednak B.Popielas-Szultka nie podaje.

Omawiana publikacja należy do ciekawych studiów z dziejów i historii wybranych miast pomorskich w dobie ich lokacji.

Jacek Knopek

Przypisy

1. J.Ptaśnik, *Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce*. Wyd. 1. Kraków 1934; Wyd. 2. Warszawa 1949
2. J.Topolski, *Badania nad dziejami miast w Polsce*. "Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza", 6:1960, z. 2, s. 5-43; M.Bogucka, *Badania nad dziejami miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej. Stan i zarys programu*. "Kwartalnik Historyczny" 1975, nr 3, s. 573-583; T.Roslanowski, *Polens Städte und Bürgertum am Ausgang des Mittelalters unter besonderer Berücksichtigung der Handelsbeziehungen und Handelskapitals*, w: *Die Stadt am Ausgang des Mittelalters*, hrsg. v. W.Rausch, Linz 1974; H.Samsonowicz, *Badania nad dziejami miast w Polsce*. "Kwartalnik Historyczny" 1965, nr 1, s. 111-126
3. W literaturze dotyczącej wczesnośredniowiecznego Pomorza wysuwa się niekiedy kwestie podważające istnienie odrębności samego księstwa, co również prezentuje Autorka
4. M.Bogucka, H.Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław 1986, s. 8-16